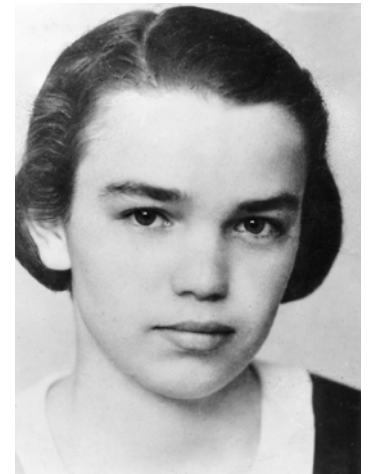

„I NEZBÝVÁ MI NEŽ JÍT DO ZAHRAD MILOVAT STROMY A TRÁVU.“

MALÍŘSKÁ TVORBA ZDENKY RANNÉ (1919–1990)

Hana Fadingerová

Malířská tvorba Zdenky Ranné je v rámci uměleckého světa poměrně neobvyklým a pozoruhodným jevem. Je to tvorba velmi nadané, byť neškolené umělkyně, která vznikala mimo centra uměleckého dění a mimo kontakty s uměleckou komunitou. Pokud použijeme poetické přirovnání, dal by se její autentický a průzračně čirý umělecký výraz přirovnat k čistému přírodnímu jevu nebo přímému pohledu lidských očí. Obojí ji ostatně v její malbě inspirovalo. Podhorácké muzeum v Předklášteří vlastní kolekci prací Zdenky Ranné, které se do sbírky dostaly dary a nákupy z rodinného majetku Ranných. Další díla se nacházejí v soukromých sbírkách. Výstava *Jako perly bez pýchy – Akvarely a malby Zdenky Ranné*¹ měla mimo jiné v úmyslu upozornit na tvorbu málo známé umělkyně, která si zaslouží větší pozornost odborníků i publika. Dílo Zdenky Ranné bylo prozatím reflektováno jen v několika katalogových textech doprovázejících její výstavy nebo bylo zmiňováno v souvislosti s tvorbou jejího syna Michala Ranného.² Příspěvek se snaží shrnout fakta o životě a díle malířky, přičemž vychází hlavně ze zachovaných rodinných písemností a zaznamenaných vzpomínek pamětníků. Tyto materiály obsahují informace o životních okolnostech, které do značné míry určovaly směřování tvorby Zdenky Ranné.

Zdenka Ranná, okolo r. 1938.
(reprodukováno z: CHALUPA, Josef a LACINA, Jan. Zdenka Samsonová-Ranná, Katalog výstavy KPVU Tišnov. Štěpánovice, 1994.)

-
- 1 Výstava se konala v Podhoráckém muzeu v Předklášteří od 14. února do 17. dubna 2016.
2 KONEČNÁ, Alena. Zdenka, Emanuel, Emanuel ml. a Michal Ranní. Katalog výstavy KPVU Tišnov. Tišnov, 1981.; CHALUPA, Josef. Zdenka Ranná – výbor z díla. Tisk k výstavě v Kulturním středisku v Jimramově. Nové Město na Moravě, 1984.; CHALUPA, Josef a LACINA, Jan. Zdenka Samsonová-Ranná. Katalog výstavy KPVU Tišnov. Štěpánovice, 1994.; HLUŠIČKA, Jiří. Michal Ranný. Praha: Odeon 1993.

Její práce přes svou jednoznačnou kvalitu zůstala v jistém odstupu od aktuálního uměleckého dění, i když s ním v určitých momentech nacházela styčné body.

Zdenka Ranná (rodným příjmením Samsonová) pocházela z rolnické rodiny z Vohančic na Tišnovsku, otce nikdy nepoznala a navíc v útlém věku přišla i o matku.³ Poté ji vychovávali prarodiče a další příbuzní. Výtvarné nadání projevovala už od dětství, ale naplno se rozvinulo v letech, kdy studovala na tišnovském reálném gymnáziu (1930–1938).⁴ V uměleckých zájmech ji tehdy podporovali třídní profesor akad. malíř Oldřich Rossenbaum⁵ a profesor historie Karel Krejčí.⁶ Vnímavá a talentovaná dívka, kterou zajímala také literatura a poezie, prostřednictvím svých maleb řešila i svůj postoj ke světu a lidem pravděpodobně poznamenaný dětstvím prožitým bez rodičů.⁷ Jejími prvními výtvarnými pokusy byly portréty spolužáků a pohledy na krajinu v okolí rodné vesnice. Dokonce se pouštěla i do drobných plastik a jiných experimentů.⁸ Po dokončení kvarty v roce 1934 chtěla ve studiu pokračovat na Škole uměleckých řemesel v Brně, což se nakonec i přes úspěch u talentových zkoušek neuskutečnilo.⁹

3 Františka Samsonová, narozena 1889, v dětství ohluchla, mezi lety 1897–1906 pobývala (dle zjištění PhDr. Ireny Ochrymčukové) ve Škole pro neslyšící v Ivančicích. Dále také viz Sbírka Podhoráckého muzea v Předklášteří, Archiv rodiny Ranných, inv. č. U806, Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st.: „V době kdy jí nebyl ani rok, ztratila se její matka. Vyprávělo se, že měla nastoupit službu v Doubravniku, že šla přes dřevěný most pod Květnicí a že v ten den šla velká voda. Toho dne se ztratila a toto je o ní poslední zpráva a veškeré pátrání po ní bylo marné. Maminka byla hluchoněmá, byla určitý čas v ústavu v Ivančicích, kde se naučila ručním pracím a snad něco číst a psát pár slov.“

4 „Strýc Libich uměl spoustu pěkných věcí a hezky kreslil. Bývala jsem u toho, když sedal se Zdenkou a vysvětloval jí techniku. Tím se asi jako první zasloužil o to, že se u ní od raného dětství mohl talent rozvíjet.“ Rukopisná vzpomínka Boženy Pavlíkové (1919–2017), přítelkyně Z. Ranné z dětství, sepsaná při příležitosti výstavy *Jako perly bez pychy – Akvarely a malby Zdenky Ranné*. Podhorácké muzeum v Předklášteří, 2016.

5 Oldřich Rossenbaum (1891–1942) vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze. Působil jako profesor kreslení v Praze, Brně, Orlové, od roku 1922 vyučoval na reálném gymnáziu v Tišnově. Byl členem SVU Aleš. Ve své tvorbě, nijak novátorské, ale poměrně kvalitní, se věnoval hlavně portrétu a figurální malbě. Viz TOMAN, Prokop. *Slovník československých výtvarných umělců*. Praha: Tvar 1950, s. 370.; PAVLÍK, Miroslav. *Od Veveří k Pernštejnu, slovník výtvarníků*. Železné: Albert 2010, s. 238–239.

6 Karel Krejčí (1893–1972) vystudoval historii a dějiny umění na Filozofické fakultě UK v Praze, od r. 1924 působil jako profesor na reálném gymnáziu v Tišnově. V r. 1948 nastoupil na místo ředitele Obrazárny Moravského zemského muzea v Brně. Karel Krejčí byl také amatérským výtvarníkem. Viz PAVLÍK, pozn. 5., s. 146–147.

7 „K zápisu na gymnázium vedla Zdenku Máňa. (...) Zkoušku jsme vykonaly bezvadně, řídící Studený nás výborně připravil. Pak ale nastal zádrhel. Hned ten první den jsme vyplňovaly nějaké tiskopisy. Třídní profesor Rosenbaum se ptal Zdenky, proč neuvedla jméno otce a ona řekla, že neví. Někteří spolužáci se smáli a profesor se rozčílil, že není informován. Zdenka byla rozrušená a cestou domů prohlásila, že tam chodit nebude.“ Rukopisná vzpomínka Boženy Pavlíkové, pozn. 4.

8 „Zdenka malovala různé lidi z Vohančic, krajinu, přírodu... Také sochořila, pamatuji si na bustu TGM, byla nesmírně krásná a věrná. Bohužel materiálem byla obyčejná hlína, busta popraskala a rozpadla se. Zdenka se někde dočetla, že se dá malovat i na lidi a zvířata a dále, že se nemusí použít barva podle skutečnosti. Výsledek snah byl, že natřela deputátnici ze dvora Vaverkové na červeno její kozu. Zděšená žena se vyřítila na náves s velkým křikem, že je koza celá v krvi. Tento „hólek“ (úlek) stál Zdenku 20 Kč a koza se musela částečně ostříhat, neboť barva byla olejová.“ Ibid.

9 Důvodem byla finanční situace rodiny. Viz Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st., pozn. 3.

Během posledního roku studia v Tišnově poznala Zdenka Samsonová svého budoucího manžela, tehdy studenta pražské Akademie výtvarných umění, Emanuela Ranného.¹⁰ Po maturitě v roce 1938 byla přijata ke studiu bohemistiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, ale záhy ho ukončila.¹¹ Důvodem prý byla zhoršená ekonomická situace její rodiny. Vrátila se do rodných Vohančic a kromě práce v hospodářství se ve volném čase věnovala hlavně malování. Pro citlivou dívku bylo výtvarné vyjádření vnitřní nutností. Barvou a tvarem promlouvala upřímně, beze vší stylizace a s mimořádnou citlivostí, která je vlastní právě mladému člověku. V této době vznikla zásadní část jejího díla, a to navzdory jejímu mladému věku a pozici amatérské malířky.

TVORBA Z VNITŘNÍ NUTNOSTI

Základem malby Zdenky Ranné byla intenzivně prožívaná skutečnost – především krajina tvořící rámec jejího života a příroda, v níž přirozeně rezonovaly autorčiny pocity a nálady. Na jejích krajinných záběrech se objevují místa z okolí Vohančic, jimž dává i přesné místní názvy (Bogrova zmla, Koží doly, Úlehla atd.). Tento reálný základ však do určité míry výtvarně transformovala. Využívala techniku akvarelu, kvaše a méně často i malbu olejovými barvami nebo pastel. Malbu akvarelem, kterou volila určitě i proto, že pro ni byla dostupnější, dovedla k dokonalosti, co se týká využití výrazových možností práce s barvou. Její akvarely mají velmi plnou až hmotnou barevnost, odlišnou od obvykle transparentní subtilní akvarelové techniky. Zdenka Ranná pracovala s akvarelem jinak, velkoryseji. Využívala plně znějící barvy – nejčastěji temně modrou a zelenou. Výrazným vymýváním a stíráním barvy pak neiluzivním způsobem vytvořila dojem momentálních světelných jevů nebo prostorové hloubky krajiny. Přitom vjem krajiny scelila v celkové náladové vyznění.

Něco z metody práce s akvarelem přechází i do olejomaleb Zdenky Ranné. V obraze *Vohančice* (1937) najdeme akvarelovou zastřenou barevnost se sníženou kontrastností a také rozostřené obrysy tvarů. Vše je viděno jakoby přes clonu lehké melancholie. Jiné obrazy (např. *Úlehla v létě*, 1939) jsou malířsky velkorysejší a vychází z toho, co do malby vložil impresionismu. K tomu se někdy přidává expresivní důraznost, jindy zase téměř hmatatelná měkkost výrazu.

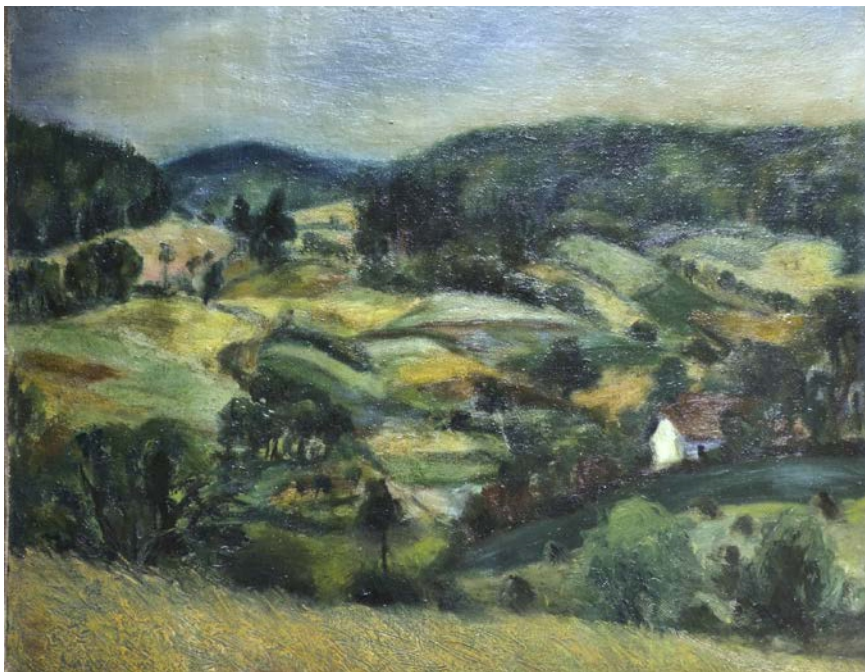
10 „Někdy koncem roku 1937 navštívil jsem na gymnáziu v Tišnově svého bývalého profesora Karla Krejčího. Při této návštěvě mě seznámil s nenápadnou drobnou dívkou Z. S., mimořádně talentovanou.“ Ibid.

Emanuel Ranný st. (1913–2008) malíř a grafik, studoval na Akademii výtvarných umění v Praze, působil jako učitel na Střední uměleckoprůmyslové škole v Brně.

11 Ve studijním průkazu Masarykovy univerzity v Brně má Zdenka Samsonová zapsány přednášky v zimním semestru 1938, ale už zde chybí zápisy o složení zkoušek a zápočtů, neukončila tedy ani první semestr. Viz dokumenty z rodinného majetku Emanuela Ranného ml.

Vohančice, 1937, olej na lepence. (Podhorácké muzeum v Předklášteří, foto: Hana Fadingerová)

Úlehla v létě, 1939, olej na plátně. (Podhorácké muzeum v Předklášteří, foto: Hana Fadingerová)

Samostatnou kapitolu v této časně etapě tvorby Zdenky Ranné tvoří portréty. Zachytila v nich tváře osob, s nimiž byla v blízkém kontaktu, ať už to byli členové rodiny nebo sousedé z vesnice. Portréty odrážejí velkou sociální citlivost a empatii a autorka se tak nezámyslně ocitá blízko sociálně expresivním tendencím soudobého moderního umění. Její postavy jsou zamýšlené, často opakují melancholické gesto skloněné nebo podepřené hlavy. Jsou mezi nimi mimo jiné i opuštěné děti, tuláci bez domova nebo místní podivíni. Nabízí se srovnání s podobně existenciálně citlivými figurami Václava Hejny (1914–1985), které jsou ale pojaté více jako typ a symbol, zatímco Zdenka Ranná zůstává u jedinečnosti každé portrétované osobnosti.

Tvorba Zdenky Ranné byla v této době intenzivní a soustředěná, což se později už nebude opakovat. Jaký význam pro ni umělecké vyjádření mělo, prozrazují vzpomínky jejího manžela Emanuela Ranného: „V době našeho seznámení bydlela na výměnku s babičkou. V malé světničce se dvěma okny a ještě menší předsíňkou. Své akvarely a obrazy si rozestavovala tak, aby na ně po procitnutí viděla a mohla o nich přemýšlet (...) Zdenka byla mimořádně výtvarně nadaná, malování, ale i literatura, bylo pro ni životní nutností, bylo pro ni jediným útočištěm před tíhou a trpkostí jejího mládí. Využívala k tomu každou volnější chvíli.“¹²

Tvorba Zdenky Ranné z tohoto časného období byla navzdory autorčinu velmi mladému věku (bylo jí kolem dvaceti let) a absenci profesionálního školení nečekaně technicky, formálně i obsahově vyzrálá a soudržná. Byla v podstatě auto-

didakt, musíme ji však vyčlenit z oblasti amatérské či dokonce naivní tvorby, na to byly její práce výrazně kvalitní a umělecký názor jasně vyhraněný.

Teta Boženka,
1939, akvarel na papíru.
(Podhorácké muzeum v Předklášteří,
foto: Hana Fadingerová)

¹² Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st., pozn. 3.

UMĚLECKÝ NÁZOR ZDENKY RANNÉ V KONTEXTU ČESKÉHO MODERNISMU

Překvapivě vyspělé malby Zdenky Ranné vznikaly v ústraní, bez kontaktu s aktuálním uměleckým děním. Zdrojem její tvorby byly pouze dojmy z pozorované přírody, prožívání mezilidských vztahů a vnitřní potřeba je vizuálně zpřítomnit. Její umělecký názor nebyl zcela určitě veden nějakou teoretickou spekulací nebo předběžným plánem, přesto se autorka nepřímou napojila na určitý proud české moderní malby.

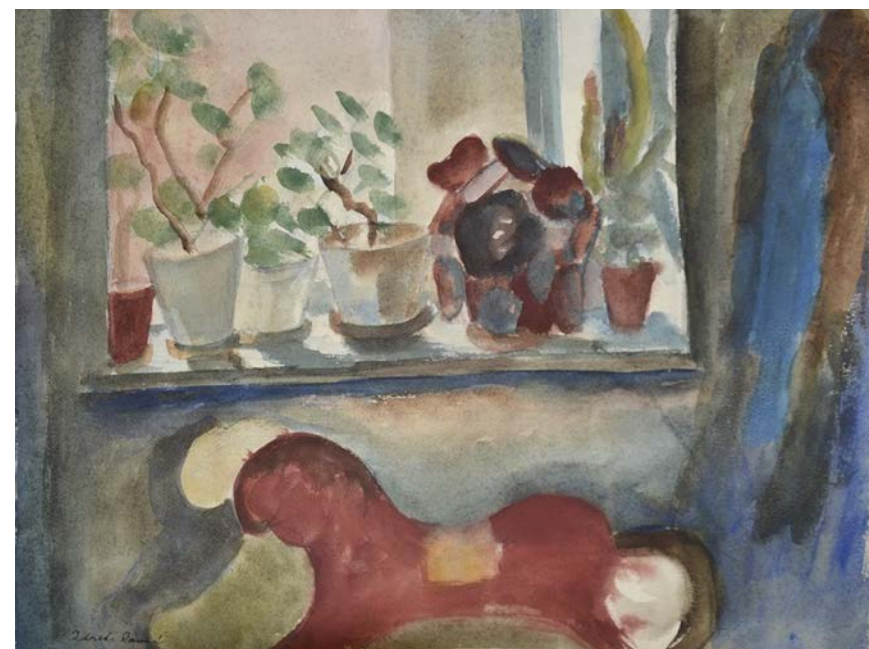
Ve 20. a 30. letech 20. století se v českém umění vyhraňuje proud tzv. nového realismu, který čerpá z obnoveného zaujetí smyslovou realitou. Byl to široce definovaný směr malby založený na práci s barvou, který měl nejrůznější podoby od neofauvismu přes variace impresionismu a zmírňování vyhrocenosti kubismu až ke smyslově oživenému novoklasicismu.¹³ Tento návrat k pozorovanému světu samozřejmě neznamenal tradiční popisnost, ale byl cestou, jak v umění zachovat spojení s realitou a v malbě vytvořit výtvarně transformovanou obecnější skutečnost. Tento směr byl alternativou k radikalitě prvotních avantgardních směrů a zachováním čitelnosti námětu přibližoval umění širšímu publiku. V rámci tohoto proudu se vydělila modernistická krajinomalba reprezentovaná autory sdruženými v Umělecké besedě, např. Vlastimilem Radou, Václavem Rabasem, Václavem Vojtěchem Novákem a Vojtěchem Sedláčkem, kteří založili svou tvorbu na obrazech české venkovské krajiny. Sborník *Život* vydávaný tímto uměleckým sdružením byl shodou okolností jediným zdrojem poučení mladé malířky Zdenky Ranné, která jinak neměla možnost přímé umělecké inspirace a vzoru.¹⁴

Malba Zdenky Ranné zapadá do této linie tzv. nového či smyslového realismu tím, že vychází z velmi konkrétní reality rodné krajiny, ale patří sem také způsobem malířského podání, které využívá impresionistickou uvolněnost i fauvisticky velkorysé zacházení s barvou. Na druhou stranu se od tohoto proudu modernismu odchyluje tím, že nezůstává pouze v rovině čisté výtvarnosti a řešení autonomních uměleckých problémů, což jí nedovolila citová vazba k námětu. Její krajiny nikdy nebyly jen indiferentní platformou pro volnou hru barev nebo tvarů, jak se to děje v případě čistého modernismu, ale vždy odrážely osobní poměr k tématu.

Zdenka Ranná neomylně a téměř pudově zvolila výtvarně vytříbenou a zároveň velmi působivou výtvarnou formu, která souzněla se zvoleným námětem. Tohoto vzácného a spontánního talentu si povšimli také historici umění, kteří později její nenápadnou tvorbu zaregistrovali. Například Alena Konečná ve svém textu výstižně charakterizuje tvorbu Zdenky Ranné jako výsledek „*suverénní intuitivní výtvarnosti*“ nebo také „*výtvarného instinktu*“.¹⁵ Emanuel Ranný st. podobně

zhodnotil tvorbu své ženy a podvědomě ji tím srovnával s vlastní tvorbou, která vycházela z odlišných, racionálnějších zdrojů: „*Jsou naprosto přesvědčivé (obrazy Z. Ranné, pozn. autorky), musely být vyřčeny. Zdenka nekomponuje obrazovou plochu, ona to tak přímo cítí, má to pevně zakódováno.*“¹⁶

V roce 1942 se Zdenka Samsonová vdává za malíře a grafika Emanuela Ranného a stěhuje se do Štěpánovic na rodinný statek Ranných.¹⁷ Poznává nové prostředí a život, který se promítá i do námětů jejích maleb – zachycuje intimní zátiší, sad Ranných a krajinu v okolí Štěpánovic. Obrazy mají náhle jiný charakter než tvorba z Vohančic. Vidění malířky se zřejmě vlivem nové a radostnější rodinné situace proměňuje. Autorka v akvarelech používá výraznější a zářivější barevnost, někdy dokonce vzdálenou přírodním tónům. Tvary zjednodušuje do velkých lapidárních forem nebo skicovitých tahů. Vidíme malby s radostnou domácí poetikou (*Naše okno*, 1945) nebo krajinné záběry proměněné barevným vyzářováním (*Náš sad*, 1946). Místy jde až k hodně abstrahované kompozici z velkých barevných ploch a můžeme se odvážit spekulovat, kam až by mohla v takové radikalizaci výtvarného vidění dojít.

Naše okno, 1945, akvarel na papíru. (soukromý majetek, foto: Hana Fadingerová)

13 LAHODA, Vojtěch. Proměny realismu a kubismu v malířství 20. a 30. let. In: LORENZO VÁ, Helena, ed. et al. *Dějiny českého výtvarného umění*. sv. IV/2, 1890–1938. Praha: Academia, 1998, s. 101–145.

14 Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st., pozn. 3.

15 KONEČNÁ, pozn. 2.

16 Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st., pozn. 3.

17 CHALUPA, pozn. 2.

Náš sad, 1946, akvarel na papíru. (Podhorácké muzeum v Předklášteří, foto: Hana Fadingerová)

„MALUJI TO, CO MÁM RÁDA.“

Když se narodí synové (Emanuel 1943, Michal 1946)¹⁸, chvíle pro malování jsou stále vzácnější. Tvorba Zdenky Ranné už není tak intenzivní jako v mládí, musí ji podřídit praktickému životu (práce v hospodářství, občas i v zemědělském družstvu), ale stále má svou kvalitu. Maluje příležitostně, jak jí to dovoluje čas. Podle vzpomínek pamětníků vznikaly její malby často neplánovaně a velmi spontánně.¹⁹ Nabízí se tu úvaha o specifichosti tvorby ženských autorek, které hlavně v minulosti tvořily často bez profesionálních podmínek k práci (vzdělání, vlastní ateliér atd.). Na druhé straně tato omezení mohla být v mnohém přínosem pro jejich tvorbu, která tak zůstala autentická a zbavená nebezpečí upadnutí do schématu a setrvačného opakování vlastních vzorů, což platí i pro Zdenku Rannou. Její kreativita si našla i jiné cesty – vytváří z domácnosti Ranných kultivované prostředí,

18 Michal Ranný (1946–1981) vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze. Jeho malby a akvarely vycházející ze základních přírodních prvků jdou až na hranici výtvarné abstrakce a geometrie. Emanuel Ranný ml. (1943) vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Brně, věnuje se hlavně grafice (suchá jehla), v dynamických strukturách a velkorysých formách jeho grafik se volně odráží dojmy z krajiny i inspirace poezií.

19 Například akvarel zachycující mlýn ve Štěpánovicích vznikl z momentálního popudu, když se Z. Ranné při práci na půdě jejich domu naskytl pěkný výhled na toto stavení. Rozhovor s M. Davidovou, Štěpánovice, leden 2016.

zakládá květinovou zahrádku, vede záznamy v obecní kronice a zhotovuje dekorace pro místní ochotnické divadlo.²⁰

Od 60. let 20. století se Zdenka Ranná věnuje malbě květinových zátiší, která jsou v jejím podání povýšena nad rámec líbivého námětu. Maluje stále také krajinu – například místa v okolí Prosatína, odkud pochází rodina Ranných, nebo dokonce i přímořskou krajinu (Ulcinj v Černé Hoře), kterou poznala za své ojedinělé zahraniční cesty. Po předčasné smrti syna Michala (1981) však bohužel maluje už jen výjimečně.

Zdenka Ranná svou tvorbu se sobě vlastní skromností nijak nepřeceňovala. V souladu s dobovými názory na rozdělení konvenčních ženských a mužských rolí dobrovolně utlumila své tvůrčí ambice a přijala úlohu vytvářet umělecké rodinné domácí zázemí. Vzpomínky pamětníků volně reprodukuji její náhled na vlastní tvorbu: „*To je jen takové malování, když mám volnou chvíli. Maluji to, co mám ráda.*“²¹ V dopise svému muži poznamenává sebekriticky k vlastní práci: „*A já jsem se mořila se zátiším. Nevím, co řekneš.*“²² Přesto její malba našťastí nezůstala veřejnosti neznámá.

Ve 40. a 50. letech 20. století vystavovala na skupinových výstavách výtvarníků tišnovského okresu a její práce byly zastoupeny na výstavách rodiny Ranných. Představila se také na několika menších samostatných výstavách.²³

Tuto pozdější tvorbu Zdenky Ranné nelze pro její solitérnost přímo spojit s kontextem českého umění 2. poloviny 20. století a nedá se jednoznačně z tohoto hlediska interpretovat. Autorka sice příležitostně navštěvovala výstavy a byla ve styku s umělci nebo teoretiky, kteří rodinu ve Štěpánovicích navštěvovali,²⁴ ale jinak si udržovala odstup od aktuálního uměleckého provozu a inspirativní pro ni byla spíše francouzská moderní malba. Proto je lepší hledat jiné způsoby pohledu na její tvorbu mimo přímé umělecké souvislosti.

Jedním z klíčů k pochopení malby Zdenky Ranné je její hluboký vztah k přírodě. To, co bychom snad mohli zpočátku považovat za mládí poplatné romantické okouzlení přírodními náměty, v její malbě trvá. Úryvek z písemných záznamů malířky dokládá, jak těsné bylo její sepětí s přírodou a že znamenalo mnohem víc

20 Zdenka Ranná vedla kroniku obce Štěpánovic v letech 1945–1987, Emanuel Ranný ji ilustroval. Kronika je uložena ve Státním okresním archivu Brno-venkov v Rajhradě. Kronika obsahuje také krátké curriculum Z. Ranné, odkud jsou čerpány poznatky o jejích dalších aktivitách v rámci obce Štěpánovice.

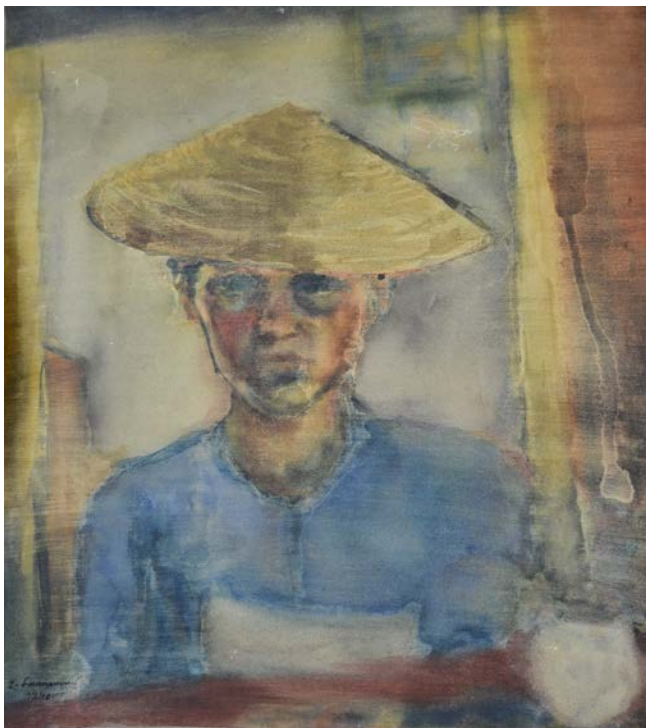
21 Rukopisná vzpomínka Miroslava PAVLÍKA (narozen 1940), sepsaná při příležitosti výstavy *Jako perly bez pychy – Akvarely a malby Zdenky Ranné*. Podhorácké muzeum v Předklášteří, 2016.

22 Dopis Zdenky Ranné manželovi, březen 1973. Sbírka Podhoráckého muzea v Předklášteří, Archiv rodiny Ranných, inv. č. U806.

23 Výstavy s rodinou: Klub přátel výtvarného umění, Tišnov 1981; Galerie Jamborův dům, Tišnov 2014. Samostatné výstavy: Výstavy pořádané KPVU Tišnov v r. 1978 a 1994; Jimramov (1984); Muzeum města Brna – Měnská brána (1995, s E. Ranným st.); Šumperk – Galerie Jiřího Jílka (1997); Štěpánovice – obecní úřad (2004); Vohančice – obecní úřad (2007), Podhorácké muzeum v Předklášteří (2016).

24 Do Štěpánovic jezdili historik umění Jiří Hlušíčka, sochař František Navrátil, malíř Robert Hliněnský, básník Jan Skácel; přes syna Michala byl navázán kontakt s Adrienou Šimotovou a mladými umělci Petrem Šmahou, Ivanem Ouhelem nebo Milošem Cvachem.

Autoportrét, 1940,
akvarel na papíru.
(soukromý majetek,
foto: Hana
Fadingerová)

než jen vizuální okouzlení přírodní scénérii: „... ještě nikdy jsem nepocítila přírodu tak blízkou, krásnou jsem ji viděla pořád, ale tak blízkou srdci, věčnou přítelkyni, kde kolem tebe každá travička, metlička, kvítečko, stromy, lesy, oblaka, dávaly ti velikou útěchu a lásku, ne jenom krásu. Krása je trochu chladná, ale člověk cítí, že se může s velkou důvěrou oddat na věky přírodě, že trvá, ona mu zůstane, člověk odejde. (...) Byla jsem šťastna, že jsem ji našla.“²⁵ Později mají přírodní reflexe Zdenky Ranné až kriticky ekologický podtext.²⁶ Její vnímavost k přírodním dějům se pak přirozeně transformovala ve vizuální vyjádření. Další fragment ze zápisků Ranné bychom mohli vnímat jako slovní paralelu jejich krajinomaleb: „*Jinak je krásně, až na ten vítr a zimu. Jak chodí slunce a mraky, Jahodná se stále mění, hned je temně modrá,*

25 Dnes neznámý a nedatovaný rukopis citovaný v katalogu výstavy Zdenky Ranné v Tišnově – CHALUPA a LACINA, pozn. 2.

26 „V polích už není přítel stromu, jen pod Jahodnou prodlužují les zpustošené ovocné sady. A za nějaký čas vyrvou lidé ovocné štěpy v zahradách, protože nemohou prodat ovoce. Bude všude teskno, i lidé budou tesknit, anebo se změní a nebudou vůbec tesknit. Budou třeba jako věci, jako auto nebo ústřední topení (...) Když jdu, mluvím ke mně bezmocné zaprášené domy, lidé, kteří stále nemají čas. (...) I nezbyvá mi, než jít do zahrad milovat stromy a trávu“. Ibid.

tmavá a svítí před ní topoly za Machovými a hned se rozzáří a rozsvítí, že topoly s ní splývají, pak je teplá a navečer studeno růžová.“²⁷ Je třeba zmínit, že přirozené sepětí s přírodou a úcta k tradici venkovského životního stylu byly vlastní celé rodině Ranných a přecházely i do jejich umělecké tvorby.²⁸

Dalším zdrojem kreativity Zdenky Ranné byl bohatý vnitřní svět, v němž hledala útočiště. Důležitou roli tady hrála literatura a poezie, která pro ni byla nezbytností.²⁹ Její nevšední povaha, přirozená životní moudrost a laskavá pohostinnost zapůsobily na všechny, kdo s ní přišli do kontaktu.³⁰

VLIV ZDENKY RANNÉ NA TVORBU JEJÍHO SYNA MICHALA RANNÉHO

V hodnocení významu díla Zdenky Ranné by neměl zůstat bez komentáře fakt, že malířka způsobem své práce bezpochyby ovlivnila umělecký názor svého mladšího syna Michala. V širším smyslu Zdenka Ranná i její manžel Emanuel Ranný předali oběma synům vnímavost k přírodě, která pak hrála roli i v jejich tvorbě. Mezi dílem Zdenky Ranné a jejího syna Michala je však navíc přímá souvislost v použití akvarelové techniky, která byla pro oba klíčová. Autorská technika smývané tuše Michala Ranného mohla být inspirovaná netradičními postupy jeho matky, která nepovedené akvarely smývala a papír používala opakovaně.³¹ Také jeden z hlavních motivů maleb Michala Ranného – kámen jako základní lapidární tvar, může mít zdroj v přírodních zájmech jeho maminky.³² A konečně i některé její malby

27 Dopis Zdenky Ranné manželovi, 12. 3. 1973. Sběrka Podhoráckého muzea v Předklášteří, Archiv rodiny Ranných, inv. č. U806.

28 „Všechnu nepohodu přírody prožívali jsme společně se starostí a v obavách o její osud jakoby to byla živoucí bytost (ona to živoucí bytost je). Ale my cítili, že jsme její neoddělitelnou součástí. Snad ještě těžší pro nás bylo vidět, jak se příroda škodí, jak se ožebračuje – otrávení ptáci, řeky, hrubé, neuvážené, nerozumné zásahy do krajiny – jako obraz odcizení člověka matce zemi.“ Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st., pozn. 3.

29 „Jsem v knížkách lépe než s lidmi.“ Dopis Zdenky Ranné manželovi, pozn. 27.; Z. Ranná odebírala literární časopisy Host do domu, Plamen, Světovou literaturu, četla čínskou poezii (dle sdělení syna Emanuela Ranného ml.).

30 „Měla jsem ji moc ráda, ztělesňovala pro mne vše, co znamená ženu i matku a taky duchovního člověka a umělce – lítovala jsem jen jediného – že jsme se nevidaly častěji.“ Z dopisu A. Šimotové E. Rannému st., 11. 5. 1990.; „Vaši paní jsme si zamilovali na první pohled – neznali jsme nikoho, komu bychom ji mohli přirovnat. Její zvláštní, intuitivní a přece tak prostě laskavá bytost.“ Z dopisu bratrů Reynkových E. Rannému st., 14. 5. 1990. Sběrka Podhoráckého muzea v Předklášteří, Archiv rodiny Ranných, inv. č. U806.

31 „Když se jí práce na akvarelu nedařila, zašla k rybníčku, měla ho před okny a kartáčem smyla nezdařené a potom na akvarelu pokračovala dále. V zimě zkoušela zase změkčování akvarelu potopením ve vysekaném ledu, nechala zmrznout a rozmrazit. (...) Michal zdědil po matce nadání, vášnivě zaujetí, bohatou invenci a pravděpodobně i některé jeho specifické technické postupy mohly být podněceny jejím příkladem.“ Rukopisné poznámky Emanuela Ranného st., pozn. 3.

32 „Zdenka ze školních výletů nosila domů v ruksáčku kameny, i Michal, rovněž i já. Nikoliv minerály, ale nejběžnější kameny, rozhodující byl tvar. Žádné krystaly a podobně.“ Ibid.

Zdenka Ranná se syny
Michalem (vlevo)
a Emanuelem,
60. léta 20. století.
(foto: E. Ranný st.)

projevují překvapivou blízkost k formálně oproštěným, ale esenciálně obsažným akvarelům Michala Ranného. Například v akvarelu *Vohančický kopec* (1939–1941) Zdenka Ranná k zachycení přírodního motivu použila velmi úsporné prvky – základní linii stoupajícího návrší, diagonální linie terénu budující prostor a střídou přírodní barevnost hnědých a šedých tónů. Vše je navíc jen velmi lehce, ale přitom přesně naznačeno. To jsou vlastně ve zkratce i základní postupy, které bude ve své práci využívat Michal Ranný – linie horizontu, diagonály a naprosto výstižné znaky základních přírodních prvků.

Vohančický kopec, 1939–1941, akvarel na papíru.
(Podhorácké muzeum v Předklášteří, foto: Hana Fadingerová)

Pojednání o uměleckém díle Zdenky Ranné bychom mohli zakončit citací z textu malíře Miloše Jiráňka, jehož poznámky o umění byly pro autorku v mládí inspirující. Jiránek varuje před prázdnotou profesionální manýrou umělců, kteří ztratili schopnost dát svému vnějškově dokonalému vyjádření výraz. A naopak právě umění vidí ve schopnosti zachytit autentickým a nehledaným způsobem silný životní vjem, což se může překvapivě podařit neškoleným umělcům. Tito autoři jsou ale často nenápadní a jejich práce dlouho čeká na docenění. To vše se týká také díla Zdenky Ranné, na které lze vztáhnout Jiráňkova slova: „*A zatím mjíme mezi lidmi každodenními ty, kteří dovedou cítit životní krásu, aniž učinili její hledání řemeslem, a kteří jsou umělci sami pro sebe; a jen čas od času zabloudí někdo z těchto vzácných mezi profesionály, promluví jejich žargonem, který zní v jeho ústech novým a čistějším rytmem (...).*“³³ Není lehké pojmenovat, v čem spočívá působivost a nenápadná síla výtvarných prací Zdenky Ranné, snad je to přirozenost a jistota, se kterou dokázala v jediném gestu vyhmátnout náladu a podstatu svých zdánlivě prostých námětů. Její neokázalé, ale pozoruhodné dílo vycházející z osobních zdrojů tak představuje určitou výzvu pro zaužívané postupy kritiky a dějin umění, které k němu nyní postupně nacházejí cestu.

Zdenka Ranná, 80. léta 20. století.
(foto: E. Ranný ml.)

33 JIRÁNEK, Miloš. O definici umění. In: JIRÁNEK, Miloš. *Dojmy a potulky a jiné práce*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1959, s. 25 n.

PRAMENY A LITERATURA

Dokumenty z rodinného majetku Emanuela Ranného ml.

Muzeum Brněnska – Podhorácké muzeum v Předklášteří, Sbírka Podhoráckého muzea v Předklášteří: podsbírka Umění, Archiv rodiny Ranných

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě:

Fond Místní národní výbor Štěpánovice, Kronika obce Štěpánovice z let 1945–1988, N-67.

Rozhovor s M. DAVIDOVOU, Štěpánovice, leden 2016.

Rukopisná vzpomínka Boženy PAVLÍKOVÉ (1919–2017), přítelkyně Z. Ranné z dětství, sepsaná při příležitosti výstavy *Jako perly bez pýchy – Akvarely a malby Zdenky Ranné*. Podhorácké muzeum v Předklášteří, 2016.

Rukopisná vzpomínka Miroslava PAVLÍKA (narozen 1940), sepsaná při příležitosti výstavy *Jako perly bez pýchy – Akvarely a malby Zdenky Ranné*. Podhorácké muzeum v Předklášteří, 2016.

HLUŠIČKA, Jiří. *Michal Ranný*. Praha: Odeon 1993. ISBN 80-207-0487-6.

CHALUPA, Josef. *Zdenka Ranná – výbor z díla*. Tisk k výstavě v Kulturním středisku v Jimramově. Nové Město na Moravě, 1984.

CHALUPA, Josef a LACINA, Jan. *Zdenka Samsonová-Ranná*. Katalog výstavy KPVU Tišnov. Štěpánovice, 1994.

JIRÁNEK, Miloš. *Dojmy a potulky a jiné práce*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1959.

KONEČNÁ, Alena. *Zdenka, Emanuel, Emanuel ml. a Michal Ranní*. Katalog výstavy KPVU Tišnov. Tišnov, 1981.

LAHODA, Vojtěch. Proměny realismu a kubismu v malířství 20. a 30. let. In: LORENZOVÁ, Helena, ed. et al. *Dějiny českého výtvarného umění*. sv. IV/2, 1890–1938. Praha: Academia, 1998, s. 101–145. ISBN 80-200-0623-0.

PAVLÍK, Miroslav. *Od Veveří k Pernštejnu: slovník výtvarníků*. Železné: Albert, 2010. ISBN 978-80-7326-177-1.

TOMAN, Prokop. *Slovník československých výtvarných umělců*. Praha: Tvar 1950, s. 370.

KLÍČOVÁ SLOVA: akvarel, krajinomalba, výtvarné umění 20. století, žena umělkyně, Michal Ranný

Zusammenfassung

„SO BLEIBT MIR NICHTS ÜBRIG ALS IN DIE GÄRTEN ZU GEHEN,
UM DIE BÄUME UND DAS GRAS ZU LIEBEN.“

DAS MALERISCHE WERK VON ZDENKA RANNÁ (1919–1990)

Die Malerin Zdenka Ranná ist eine nicht allzu bekannte Persönlichkeit der tschechischen Kunst des 20. Jahrhunderts. Ein bedeutender Teil der Werke dieser eindeutig talentierten Künstlerin, der es nicht möglich war, Kunst zu studieren und sich dieser professionell zu widmen, fällt in die Jahre ihrer Jugend. Zdenka Ranná fing in ihren Gemälden und Aquarellen die Landschaft im heimatlichen Vohančice na Tišnovsku ein, einfache Stillleben, und sie widmete sich auch Portraits. Mit der Aquarelltechnik, die ihre Domäne war, arbeitete sie auf originelle Weise, sie nutzte satte Farben und eigene Verfahren des Auswaschens und Abwischens von Farbe. Später, nach der Eheschließung mit dem Maler und Grafiker Emanuel Ranný d.Ä., lebte und arbeitete sie in Štěpánovice. In diesem Zeitraum malte sie nicht mehr so intensiv, der bildnerische Ausdruck der eigenen Gefühle und vor allem des innigen Verhältnisses zur Natur war für sie jedoch nach wie vor ein innerer Drang. Das Kennenlernen der Werke von Zdenka Ranná ist auch wichtig in Hinblick auf den späteren Einfluss auf die Werke ihres Sohns Michal Ranný (1946–1981). Der Artikel versucht die Fakten über das Leben und das Werk der Malerin zusammenzufassen, wobei er hauptsächlich von familiären Schriftstücken und Erinnerungen von Zeitgenossen ausgeht.